

RESSENYES INDIVIDUALS

VIRGILI MARÓ, Publi: *Bucòliques*, traducció de Joaquim Balcells, il·lustracions de Josep S. Jassans, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009.

RAMON TORNÉ I TEIXIDÓ

Universitat Oberta de Catalunya, Estudis d'Arts i Humanitats

rtornet@uoc.edu

La publicació de l'opuscle virgilià és, sens dubte, una mostra més de la vigència dels clàssics grecollatins els anys en què el Nou-cents es podia considerar perfectament arrelat en la cultura catalana. La figura de Joaquim Balcells ha estat manta vegada recordada en les seves facetes d'eximi llatinista a la Universitat i de competent traductor a la Fundació Bernat Metge, on deixebles seus —Bassols, Coromines, Olivar, Petit, Trepac, Vergés— van col·laborar amb treballs de bona factura.¹ De fet, a més de preparar traduccions, Balcells també havia establert el text d'altres volums de la col·lecció: Lucreci, Properci i Ausoni. Per les dades que en dóna Paredes a la seva Introducció (ps. 24-27), sabem que des del 1930 el nostre llatinista s'havia dedicat a conrear Virgili i a preparar una edició i traducció del poeta de Màntua que anuncià l'any fatal del 1936.

El punt d'inflexió d'aquest injust oblit, però, fou el doble homenatge que el 1976 la vila d'Alforja va retre a Balcells i a Meyer-Lübke. Fou aleshores que la comissió organitzadora va tenir accés al manuscrit definitiu de la traducció que els va entregar Ramon Sugranyes de Franch, el qual l'havia rebut de mans mateixes del llatinista poc abans de morir. L'escultor Josep Salvadó Jassans, amic de la família Balcells i fill també de l'Alforja, va preparar uns dibuixos inspirats en les *Bucòliques* i són els que acompanyen aquesta edició (fa una ponderada semblança de l'artista Montserrat Pagès a les ps. 13-16).

Per altra part, els arxius de la Fundació Bernat Metge havien conservat el manuscrit de treball, ratllat i ple d'alternatives i apunts, estadi previ al text que

1. Entre diversos treballs que glossen la seva figura podeu veure, de caràcter més recent, VIDAL 2004.

conservava Ramon Sugranyes. L'únic que havia tingut accés a aquest treball provisional² fou el també il·lustre llatísta Miquel Dolç, que el 1956 publicava en aquesta col·lecció un gruixut volum amb una Introducció general a Virgili i les *Bucòliques*, inaugurant així la rastellera de volums del *corpus vergilianum* que no va cloure fins el 1984. Indubtablement —així ho reconeix Dolç mateix— el treball de Balcells s'hi deixa notar: Paredes (p. 29) acara uns exemples de la *Bucòlica* IV mostrant retocs, actualització de lèxic, canvis d'ordre de mots, etc.

Arribats a aquest punt queda palès que valia la pena treure'n una edició per tal de fer justícia a l'insigne llatísta d'Alforja. L'edició ha estat preparada amb cura i deteniment atès que fins i tot Paredes ha detectat errors (p. ex. a la p. 65 n. 20, etc.).³ El llibre també incorpora el text llatí que Balcells tenia preparat per a publicar-lo en la col·lecció bilingüe de la Fundació Bernat Metge, cosa que li confereix un valor de reconeixement científic. A manera d'apèndix s'inclou la transcripció d'anotacions diverses sobre Virgili que es troben en cinc fulls afegits en el llegat (ps. 151-152)⁴ i l'article «El paisatge bucòlic» publicat a *La Revista* (gener-juny de 1930).

Entre els documents que conserva la carpeta del llegat Sugranyes, en fi, hi ha també la carta del virgilianista Aurelio Espinosa que, en no haver estat publicada en el llibre, podem incloure aquí mateix com a testimoni de l'admiració que el malaguanyat llatísta va despertar:

Colegio de Cotocollas. Apartado 266. Quito. Ecuador, S.A.
19 de Diciembre de 1932

Sr. Dr. Dn. J. Balcells
Barcelona

Muy estimado Doctor de toda mi consideración y respeto:

Aunque no tengo el alto honor de conocerle, me atrevo, por el interés que Ud. demuestra por los estudios relacionados con Virgilio, a ofrecerle como res-

2. Ens comunica la Dra. Maria Paredes que ella va tenir accés a aquest segon manuscrit després d'haver estat editat el llibre a les Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Els dubtes que planteja a la p. 28, doncs, es poden donar per resolts.

3. Algunes petites errades no desllueixen pas aquesta labor: *fa por* (per *fa poc*) i *veiam* a la p. 45; *de reüll*, p. 63; *annus* (per *agnus*), ps. 118 i 122 al v. 39; *immenarrable*, p. 155; *defeta* (per *desfeta*), p. 157.

4. Hem pogut examinar novament el llegat de Sugranyes que conserva la Biblioteca de Catalunya referent a aquestes *Bucòliques* (cf. p. 35 n. 47). En aquests cinc fulls hi ha anotacions lèxiques (la del full 77 per exemple és una nota lèxica referida a *baccar* i és reproduïda a la p. 83 n. 29, on caldrà llegir *ἄσarov*) i idees que probablement Balcells voldria haver desenvolupat en el seu estudi introductor; algunes han estat subratllades en vermell, com aquesta: «El seu romanticisme [*scil.* de Virgili] pot ésser més fàcilment explicat amb la jovenívola devoció al grup de poetes catalians». Aquests fulls contenen també bibliografia variada sobre pensament catòlic i socialisme i marxisme (cosa que Paredes no acaba de concretar).

petuoso homenaje el volumen que acabo de publicar: Virgilio. El poeta y su misión providencial.

Tuve noticia que con ocasión del Bimilenario dedicó parte de sus cursos en la Universidad de Barcelona a temas virgilianos. Con sumo empeño, una y otra vez, recomendé a mi librero, Sr. Dn. Miguel Casado, que si algo se publicaba de esas conferencias, me lo enviara inmediatamente. Pero lo único que logré fué un discurso publicado en *El Matí*, de 16 de Diciembre de 1930⁵. Esta muestra de sus concepciones virgilianas no hizo sino avivar más mis deseos, sin lograr satisfacerlos.

He formado aquí una sección virgiliana en nuestra biblioteca, y comprende ahora unas 300 obras y más de 1000 folletos o artículos de revista; pero desgraciadamente lo español o catalán o hispanoamericano no constituye sino una ínfima minoría.

Me he atrevido a contribuir por mi parte al conocimiento de Virgilio con este estudio que me atrevo a poner en sus manos, feliz si logro ocupar su atención y obtener el beneficio de su crítica. Son por acá tan pocos los que gusten de trabajos de esta clase y tengan competencia para juzgarlos, que el aislamiento literario entorpece no poco el desarrollo de nuestros estudios. De allí que sintamos necesidad de buscar apoyo y consejo en quienes pueden ser nuestros maestros.

Con el mayor respeto me pongo, pues, a su disposición, y me honro con subscribirme de Ud. muy atto. s. s.

Aurelio Espinosa Pólit, S. I.

P.D. Dígnese excusarme de que le remita esta carta por intermedio de mi librero,⁶ por no conocer su dirección.

BIBLIOGRAFIA

VIDAL (2004): J. Ll. Vidal, «Joaquim Balcells, el llatínia de la Universitat Autònoma», dins: J. Malé, R. Cabré i M. Jufresa (eds.), *Del Romanticisme al Noucentisme. Els grans mestres de la Filologia Catalana i la Filologia Clàssica a la Universitat de Barcelona*, Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, ps. 93-106.

MEDINA (2009): J. Medina, *De l'Edat Mitjana al Dos mil. Estudis sobre la tradició clàssica a Catalunya*, Barcelona: Publicacions Internacionals Catalanes.

5. El discurs de Balcells és reproduït també per MEDINA 2009: 214-219.

6. Afegit amb llapis, per la mà del propi Balcells, podem llegir al peu de la carta: «Tipografia Catòlica Casals. Caspe, 108».